

КОПЬКОПНАМА

М. Ə. САБИР

ҲОҶОПНАМƏ

АЗƏРБАЙҶАН ДӨВЛƏТ НƏШРИЯТЫ
Баки • 1960

САТИРИК ШЕ'РЛАР

1906—1911

Миллэт нечэ тарач олур олсун, нэ ишим вар?!
 Дүшмәнлэрэ мөһтач олур олсун, нэ ишим вар?!
 Гој мән тох олум, өзкэлэр илэ нэди карим,
 Дүнјаву чаһан ач олур олсун, нэ ишим вар!

Сәс салма, јатанлар ајылар, гој һәлә јатсын,
 Јатмышлары разы дејиләм кимсә ојатсын,
 Тәк-тәк ајылан варса да, һаг дадына чатсын,
 Мән салим олум, чүмлә чаһан батса да батсын,
 Миллэт нечэ тарач олур олсун, нэ ишим вар?!
 Дүшмәнлэрэ мөһтач олур олсун, нэ ишим вар?!

Салма јадыма сөһбәти-тарихи-чаһани,
 Әјјами-сәләфдән демә сөз бир дә, филани,
 Һал исә кәтир мејл еләјим долманы, нани,
 Мүстәғбәли көрмәк нә кәрәк, өмрдү фани;
 Миллэт нечэ тарач олур олсун, нэ ишим вар?!
 Дүшмәнлэрэ мөһтач олур олсун, нэ ишим вар?!

Өвлади-вәтән гој һәлә аварә долансын,
 Чиркаби-сәфаләтлә әли, башы булансын,
 Дул өврәт исә саилә олсун, ода јансын,
 Анчаг мәнним авазеји-шә'ним учалансын;
 Миллэт нечэ тарач олур олсун, нэ ишим вар?!
 Дүшмәнлэрэ мөһтач олур олсун, нэ ишим вар?!

Һәр миллэт едир сәфһеји-дүнјада тәрәгги,
 Ејләр һәрә бир мәнзилү мә'вада тәрәгги,
 Јорған-дөшәјимдә дүшә кәр јада тәрәгги, —
 Биз дә едәрик аләми-рә'јада тәрәгги;
 Миллэт нечэ тарач олур олсун, нэ ишим вар?!
 Дүшмәнлэрэ мөһтач олур олсун, нэ ишим вар?!

Миллэт нечә тарач суур олсун, но ишим бар?
Душманларә мөһтәх суур олсун, но ишим бар?

Ол күн ки, сәнә халиг едәр лүтф бир өвлад,
Олсун үрәжин шад!
Тә'јин елә чиндары ки, етоин она имдад,
Та дәмәјә һәмзад;
Сағдан сола, солдан саға сал бојнуна һејкәл,
Гој чинни мәәттәл;
Мин куә тилисмата тутуә ејлә мүғәффәл,
Кәздир ону әл-әл;
Кәр дәсә сојуг, санчылачыб олоа да бимар,
Һөкм ет кәлә чиндар;
Көстәрмә тәбибә о чижәркушәни зинһар
Гојма ола мурдар;
Ағларса ушаг, дәрдинин ахтарма давасын,
Анчаг сөј аңасын;
Горхусун о да дамдабача илә чағасын,
Кәссин дә сәдасын;
Өкрәт она, әлбәттә, өзүн бир нечә мөвһум,
Мөһдуд ола мә'сум;
Бу сәјәдә өмр ејләјә дүнјада о мәзлум,
Һәр һаләти мәзлум;
Тәк-тәк дил ачанда она тә'лим елә һәдјан,
Һәм олма пешиман;
Билдир она мин дүрлү гәбаһәтләри һәр аң,
Алсын әлә үнван;
Он јаша јетинчә ушағын ејләмә гәфләт,
Гандыр нечә бид'әт;
Та он бешә јетдикчә тапа ишдә мөһарәт,
Һәм ејләјә адәт;
Көндәрмә ону мәктәбә, дөнк ејләмә башын,
Төкмә үзә јашын;
Һәр фәнд вә бичликлә едәр кәсб мәашын,
Сахлар өзү башын;
Раһәт нијә лазым едә дүнјада мәишәт,
Гулдурчулуғ өјрәт;
Таннки пумар ојнаја, гәтл ејләјә, гарәт,
Хошдур белә сән'әт:

Дуняны сојуб ејлаја һәр күн сәни хүрсәнд,
Сағ ол, белә фәрзәнд!
Евдә тапылыр инди дәхи чај, плов, гәнд,
Кимдир сәнә манәнд!
Нажаһ алыныб һәбсә, тутарса сәни вәһшәт,
Вер һакимә рүшвәт;
Сат вар-јохуну, адвоката вер нечә хәл'әт,
Пуч ол һәлә-һәлбәт;
Ахырда олуб һәсрәти-дидари-чәмали,
Гал кисәси хали;
Галлыгда оғулсуз дәхи тез башла суали.
Ал визрү вәбали,
Тап ризги-һәләли,
Ај башы бәләли,
Ығ дәјмиши, кали,
Олмаз охумагдан
Тапмаг бу чәләли.

Маһи-Кән'анын батыб, еј пири-Кән'ан, гәм јемә!
Та күлүстанын олубдур бејти-һизан, гәм јемә!
Еј дили-мөһнәтзәдә, ол шад ләбризи-сүрүр,
Кәсб намәрди гылар әфқарү вичдан, гәм јемә!

Олмады мәгсудуңузча дөвр чәрхи-кәчмәдар,
Галмалыдыр бојлә һаләт үзрә дөвран пајдар,
Гисмәтиндир, етқилән һәм руз, һәм шәб налә, зар,
Еј рәијјәт, еј фәғирү фәһлә, деһган, гәм јемә!

Сүбһ тездән дур ајаға, шамә тәк чәк зәһмәти,
Күчлүләрдән дә ешит һәр нөв' фөһшү төһмәти,
Сән зәллил ол, ејби јох, гој күчлү чәксин ләззәти,
Гој сәни хар ејләсинләр ханү ә'јан, гәм јемә!

Ишлә, гој гәддин бүкүлсүн, ишлә, алнын тәрләсин.
Ишлә, ач гал, ач бәһажим тәк әјалын чәрләсин,
Зүлмдән фәрјадү дады гој дилин әзбәрләсин,
Гарәт етсин рузуну молла вә бәј, хан, гәм јемә!

Чәккилән өмрүн чагыңча, бинәва, аһү фәған,
Бојлә пинһан сиррләр олмаз сәнә һәркиз бәјан,
Молла Нәсрәддин, «Лисанүлгејб» олдун тәрчиман,
Руһи-лакиндир сәнә һәр дәм сәнахан, гәм јемә!

Билмэм нэ көрүбдүр бизим оғлан охумаглан?
Дэнк олду гулағым.
Журнал, гәзетә, һәрзәвү һөдјан охумагдан
Инчәлди ушағым.
Ағлын апарыб бәс ки, бахыр күндә гарајә,
Ја рәб, нә һәмагәт!
Сөз етмәз әсәр, чарә галыб инди дуајә,
Тәдбир елә, өврәт!
Лә'нәт сәнә, ифритә, сәниндир бу чәһаләт,
Етдин нә хәјанәт!
Сәндән тәрәнибдир бизим евдә белә бид'әт,
Еј мајеји-һијләт!
Тутсун чөрәјим көзләринин ағу гарасын,
Еј һәмсәри-бәдхәһ!
һаша, ода јахмәз ана истәкли баласын,
Кәссин сәни аллаһ!
Бу тифли охутмағлыға етдин мәнн тәрғиб,
Һәп ејләдин игва.
Инди нәди фикрин? Ишһимиз олду бу тәркиб,
Јох чарәси әсла.
Һејһат ки, тәдбир ола бу ханәхәрәбә,
Зәил олуб әгли.
Дәрсә, гәзетә, мәктәбә, журналә, китабә
Маил олуб әгли.
Јыхдын евини, ејләдин өвладымы зајә,
Иш кечди мәнһәлән.
Мән анламарам елм нәдир, ја ки сәнәја,
Зарәм бу әмәлдән!
Истәрдим о да мән кими бир һөрмәтә чатсын,
Азәдә долансын;
Та гол күчүнә малик олуб шөһрәтә чатсын,
Дүвјадә долансын;
Бир вәгтдир инди ки, олуб Рүстәми-дөвран,
Бир ад газанәјди;
Гарәтләр едиб таки, тапанәјды сәрү саман,
Бир шеј дә ганәјды.

Пуч ејләдин, өврәт, бу көзәл, садә чаваны
Дилбилмәз оғул, вај!
Рәнки саралыб, галмајыб әсла јары чаны,
Бир күлмәз оғул, вај!
Ах, нахәләф оғлум, нә јамаң мәшгә дүшүбсән,
Еј каш, усанәјдын!
Гулдурлуға јох, елмә тәрәф ешгә дүшүбсән,
Бу гүбһү ганәјдын!
Еј нури-дучешим, охумагдан һәзәр ејлә,
Саләһ вәләд ол, кәл!
Ат мин, һүнәр өјрәш, мәни дә бәхтәвәр ејлә,
Ишдә бәләд ол, кәл!
Бәедир охудун, аз гала чанын тәләф олду,
Бу кардән әл чәк!
Јазмағ, охумағ, башына әнкәл-кәләф олду,
Әһ'ардән әл чәк!
Мин елм охујуб сөз биләсән, һөрмәтин олмаз
Бу дари-чаһанда;
Сөз бәһрина көвһөр оласан, гијмәтин олмаз
Хасә бу заманда.
Јох, јох, бахырам фикринә, сәндән оғул олмаз
Чанын бәчәһәннәм!
Мырт-мырт охумагдан, киши, бир ган ки, пул олмаз!
Мыртылда дәмәдәм,
Гыл елм фәраһәм,
Ол гүссәјә һәмдәм;
Өмрүн олачағ кәм;
Дүшмән сәнә әләм...

